

Twintig jaar na hun huwelijk werden in 1647 portretten geschilderd van de toen 54-jarige predikant Arnoldus Geesteranus en van zijn vier jaar jongere echtgenote Susanna Oostdijk. Deze portretten werden in 1863 ten geschenke gegeven aan Koning Willem III ter plaatsing in een van de Nederlandse musea. De schenker was de Rotterdammer Herman van Ede van der Pals en dat wijst er op dat deze portretten afkomstig waren van Geesteranus' dochter Margaretha, die getrouwd was met de apotheker Michiel van Ede. De familie Van Ede van der Pals stamde van dit echtpaar af. De twee portretten werden door de koning geplaatst in het Mauritshuis en zijn uiteindelijk enkele jaren geleden in langdurig bruikleen overgedragen aan het Museum Het Catharijneconvent, aangezien ze in het Mauritshuis vrijwel ononderbroken in depot waren en in Utrecht een mooie functie kunnen vervullen. De echtelieden zijn op sobere wijze en in een kleding die in 1647 al min of meer ouderwets was, afgebeeld.

Op zeker moment was er behoefte aan nog portret van Geesteranus en kreeg de schilder van het eerste portret de opdracht een vrijwel identiek tweede exemplaar te maken. Zoiets gebeurde wel vaker, bij voorbeeld wanneer na iemands overlijden zijn portret naar een van zijn kinderen ging en een ander kind eveneens een exemplaar wilde hebben. Dat tweede exemplaar van het portret van Geesteranus, dat we nu hier zien, is dus mogelijk pas na zijn dood gemaakt ten behoeve van zijn zoon, aangezien het eerste portret zoals we zagen is vererfd op de afstammelingen van de dochter.

Hoe wonderwel dit nu geschonken portret past in de mooie verzameling van predikantenportretten in deze kerk, moge duidelijk zijn, wanneer ik u iets meer vertel over de schilder van de beide versies van het portret en over zijn verdere werkzaamheden.

Aangezien het echtpaar Geesteranus, toen ze hun portretten lieten schilderen al vijftien jaar in Den Haag gevestigd was, ligt het voor de hand dat de keuze voor een schilder viel op een Haagse kunstenaar. In die stad was er in die tijd een ruime keuze aan portrettisten, waaronder toonaangevende en ook voor het hof werkende meesters als Gerard van Honthorst, Adriaen Hanneman en Jan Mijtens, maar ook enkele tientallen minder beroemde vakgenoten, die eveneens een grote bekwaamheid hadden in het vereeuwigen van hun tijdgenoten. De keuze van het echtpaar Geesteranus viel daarbij op de schilder Jan Jansz. Westerbaen, die evenals zijn broer, de bekende dichter Jacob Westerbaen, remonstrants was. Dat men voor het maken van een portret de keuze liet vallen op een geloofsgenoot is veel minder vanzelfsprekend dan men wellicht zou denken, want talrijk zijn de voorbeelden waarbij bij voorbeeld strenge calvinisten zijn geportretteerd door katholieke schilders en omgekeerd. Ook verder waren de scheidslijnen tussen de geloofsovertuigingen in het dagelijks leven vaak minder scherp dan de geschiedenisboeken ons willen laten geloven. Zo was bij voorbeeld Anna Westerbaen, de zuster van de remonstrantse broers, getrouwd met de bekende katholieke Haarlemse schilder

Salomon de Bray. In het geval van Geesteranus en Jan Westerbaen mogen we echter aannemen dat zij elkaar al voordat de portretopdracht werd verstrekt redelijk goed kenden en dat zal wel de doorslag hebben gegeven.

Jan Westerbaen, die een jaar of acht jonger was dan Geesteranus, was opgeleid bij de Haagse schilder Evert van der Maes en in 1624 toegelaten tot het schildersgilde. Werk van hem kennen we echter pas vanaf circa 1640 en het is niet onwaarschijnlijk dat hij de eerste vijftien jaar van zijn schildersloopbaan als assistent in dienst geweest is bij een andere schilder, zoals bij voorbeeld de zeer productieve portrettist Jan Anthonisz. van Ravesteyn, en dat hij zich pas in de late jaren dertig als zelfstandig meester heeft gevestigd. Dit zou goed overeenkomen met zijn bestuurscarrière in het schildersgilde, want daar ontmoeten we hem vanaf 1642 herhaaldelijk als hoofdman van het gilde.

Westerbaen heeft nooit opdrachten voor het hof vervuld en kan worden getypeerd als een zeer bekwame Haagse burgerschilder, die zijn klanten vond in de kringen van het stadsbestuur, de plaatselijke notabelen en de meer welgestelde middenstand. In zijn werk werd hij vanaf het begin van de jaren vijftig waarschijnlijk bijgestaan door zijn gelijknamige zoon, die echter al in 1672 overleed. Diens dood is waarschijnlijk voor de vader, die in de loop der jaren een redelijke welstand had weten te bereiken, aanleiding geweest zijn werkzaamheden te staken. Hij leefde echter nog tot 1686 toen hij op de voor die tijd hoge leeftijd van omstreeks 85 jaar overleed.

De beide portretten van Geesteranus en dat van zijn vrouw bewijzen de kwaliteiten van deze nu niet meer zo bekende schilder. Hier in deze kerk was zijn naam, ook voordat het portret van Geesteranus hier naar toe kwam, echter niet vergeten, want tot de prachtige collectie portretten in dit gebouw behoren de beeltenissen van Geesteranus' Haagse ambtgenoot als Remonstrants predikant, Jacobus Batelier en van diens echtgenote. Deze schilderijen ontstonden enkele jaren later dan die van het echtpaar Geesteranus en dragen de jaartallen 1654 en 1653.

De boeiende situatie is nu ontstaan dat de verzameling hier in Arminius niet alleen is verrijkt met een portret van een belangrijke Remonstrantse voorman uit de 17de eeuw maar dat dat portret nu ook een plaats krijgt naast dat van zijn Haagse ambtgenoot met wie hij 25 jaar lang nauw samenwerkte en dat die portretten ook nog eens zijn geschilderd door dezelfde kunstenaar, Jan Jansz. Westerbaen. Een betere plek kan men zich niet bedenken.

8 maart 2015
Rudi Ekkart